

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

František Kahuda

Úvodní projev předsedy Jednoty československých matematiků a fyziků,
soudruha dr. Františka Kahudy, ministra školství a kultury, na 1. sjezdu Jednoty
československých matematiků a fyziků

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 4 (1959), No. 4, 385--393

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/137740>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1959

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

ÚVODNÍ PROJEV PŘEDSEDY JEDNOTY ČESKOSLOVENSKÝCH
MATEMATIKŮ A FYSIKŮ, SOUDRUHA DR. FRANTIŠKA KAHUDY,
MINISTRA ŠKOLSTVÍ A KULTURY, NA I. SJEZDU JEDNOTY ČESKO-
SLOVENSKÝCH MATEMATIKŮ A FYSIKŮ¹⁾

Vážené soudružky a soudruzí, vážení přátelé,

po třech letech práce scházíme se dnes na prvním sjezdu Jednoty čs. matematiků a fyziků, abychom kriticky zhodnotili její dosavadní činnost, a abychom si vytyčili úkoly, které Jednotu do budoucna čekají.

Nebudu se v tomto svém úvodním slově dotýkat podrobností při hodnocení činnosti JČMF, protože zhodnocení činnosti Jednoty uslyšíme ve zprávě předsednictva. Rád bych však, dříve než přejdu k jiným, zásadním otázkám, řekl k činnosti Jednoty za uplynulé tříletí několik slov.

Především je nutno kladně zhodnotit to, že Jednota, když po reorganizaci v r. 1956 uvědoměle navazovala na své pokrokové tradice — téměř stoleté — vytvářela v souladu se společenskými změnami své nové organizační formy pro svou obnovenou činnost. Úpravy nového života Jednoty jsme prováděli ve smyslu důsledné, socialistické demokratičnosti: vlastní život Jednoty se rozšířil z ústředí na jednotlivé pobočky, jež jsme zřídili ve všech krajích kromě jednoho — Karlových Var. Činnost a působnost Jednoty se neomezuje již jen na tradiční universitní města — Prahu, Brno a Bratislavu, ale Jednota žije a působí v mnoha dalších městech naší vlasti. Tím Jednota velmi získala, protože její členové, působící mimo hlavní centra, mohou se takto aktivně podílet na její činnosti. Důsledkem této demokratičnosti také je, že většinou našich finančních prostředků vládnu nyní pobočky a hospodaří si samy podle svých potřeb.

I když jsme věnovali velkou pozornost vybudování nové a účinné organizační sítě Jednoty, nezapomínali jsme nikdy na její nejvlastnější poslání — to jest přispět k rozvoji věd matematických, fyzikálních a věd příbuzných a podněcovat je, přenášet poznatky vědy do širokých řad vědeckých a odborných pracovníků a podporovat snahy o zvyšování ideologické a odborné úrovně vyučování těmto předmětům.

Ve svém úvodním projevu na valné schůzi v květnu 1956 jsem upozornil, že Jednota bude muset sledovat hlavně dva zřetely, které se budou neustále prolínat: jeden bude zaměřen na rozvoj vědy a vědeckého života u nás a druhý se bude týkat problémů školských, tj. vyučování matematice a fyzice na všech typech škol. Podotkl jsem tehdy, že k tomu bude nutno sdružit pracovníky vědecké i učitele různých stupňů škol.

---

¹⁾ O I. sjezdu JČMF viz dále v oddíle „Z činnosti JČMF“ v tomto a v následujících číslech tohoto časopisu.

Domnívám se, že činnost Jednoty byla i v tomto smyslu úspěšná a ve svém celku v rovnováze, i když činnost jednotlivých poboček dostávala více to neb ono zaměření. Pobočky, v kterých působí pracovníci z kateder matematiky a fyziky vysokých škol, byly více zaměřeny na otázky vysokých škol a na rozvoj jednotlivých vědeckých specialisací, ostatní pobočky poskytovaly více přímou pomoc učitelům středních škol. Je samozřejmé, že zvláště v poslední době věnujeme v Jednotě velkou pozornost otázkám naší školské politiky, zvláště úkolům vyučování matematice a fyzice; dokladem toho jsou obě konference pořádané Jednotou v roce 1958, které velmi oživily její činnost. Na řešení otázek vyučování matematice a fyzice se významnou měrou účastnili i pracovníci vysokých škol, což je třeba hodnotit jako velký přínos naší Jednoty.

Že i dále budeme tyto otázky studovat a že svými silami se vynasnažíme přispět k jejich řešení, je zřejmé z toho, že zřizujeme pedagogické komise pro matematiku a fyziku, jež se budou těmito otázkami nyní systematicky zabývat.

Další význam Jednoty spatřuji v tom, že Jednota je skutečnou jednotou matematiků a fyziků; je zde vytvořena společná základna pro pracovníky obou těchto úzců příbuzných věd. Jednota jim umožňuje pravidelný styk, výměnu informací a kolektivní ovlivňování.

Také v tomto poslání Jednoty si již pobočky vytvářejí svůj specifický ráz, ale zdá se, že po počátečním pomalejším tempu fyziků jsou nyní v pobočkách obě tyto složky v rovnováze. Ve všech pobočkách pracují ve výborech a v různých pracovních skupinách matematici a fyzici společně. Také v ústředí zřizujeme ústřední komise vždy rovnoměrně s ohledem na obě spřízněné vědy, matematiku a fyziku.

Jestliže však sledujeme přednáškovou činnost v pobočkách, ukazuje se, že matematici jsou poněkud aktivnější. Bude proto nutno, aby fyzikové projevíli v budoucnu větší aktivitu, aktivitu úměrnou nesmírnému významu a poslání fyziky ve vývoji naší společnosti. Podobný zjev můžeme pozorovat i v členském časopise „Pokroky“, kde podle hodnocení, které provedl s. prof. Valouch v r. 1958, pouze 20% obsahu časopisu (počítáno co do rozsahu) bylo věnováno fyzice. I zde bude třeba obrátit.

Dovolu mi nyní, abych tohoto zjištění o potřebě určitých změn v příští naší činnosti využil k několika pohledům na poslání Jednoty do budoucnosti v té části její činnosti, v níž ve své již dlouholeté tradici vždy představovala aktivní a pokrokovou pomoc našemu školství. Domnívám se, že budoucí činnost Jednoty v těchto otázkách je třeba chápat v široké souvislosti s problémy a potřebami dalšího vývoje naší vlasti, s dovršením výstavby socialismu a přechodu ke komunismu.

Všechny naše školy (všeobecně vzdělávací, odborné, učňovské, odborná učiliště i školy vysoké) řeší dnes vážný úkol, který jim položila naše společnost a její vedoucí síla — KSC — těsněji spojit výuku se životem našeho lidu. Tato otázka, živá nejen u nás, ale i v SSSR a ve všech lidově demokratických státech, zajímá pokrokové lidi celého světa — naše přátele, ale zajímá a znepokojuje i naše protivníky z imperialistického tábora. Řešení této otázky pochopitelně vzrušuje dnes téměř každého občana našeho státu, protože s otázkami výchovy a vzdělání je spjata budoucnost jeho dětí; oč více však musí tento problém vzrušovat všechny školské pracovníky, všechny nás, kterým lid svěřil odpovědnost za stav výchovy a vzdělání. Jak vznikl tento problém?

Především je si třeba uvědomit, že to není žádné módní heslo. Tento problém totiž vyplynul z potřeb samého života naší společnosti a souvisí velmi těsně

s jejím dalším vývojem. Jsme svědky ohromného rozvoje výrobních sil a změn výrobních společenských vztahů. Naše národní hospodářství, technika a věda se rozvíjejí stále zrychlujícíím tempem. A tu se nemůže nerozvíjet ani soustava lidového vzdělání. Bez takového rozvoje se systém vzdělání a výchovy naší mládeže, který vyhovoval potřebám minulého údobí, ukázal jako zastaralý, zaostalý, a tudíž nezpůsobilý uspokojovat potřeby současnosti, ale především nezpůsobilý uspokojovat potřeby budoucnosti. A my přece již dnes musíme předvídat vývoj společnosti v budoucnu a tomu přizpůsobit školský systém. Jiné podmínky a potřeby jsme měli v r. 1945, jiné v r. 1948, jiné v r. 1953 a jiné dnes, kdy je naším aktuálním úkolem spolu s SSSR a ostatními socialistickými zeměmi předstihnout i po ekonomické stránce (ve výrobě na jednoho obyvatele) nejnávýspější kapitalistické země. V nových podmínkách a podle nových potřeb se musí zdokonalovat i soustava vzdělání. Je nutno upevnit a rozvinout všechny klady, jichž naše škola dosáhla, odstranit nedostatky, které brzdi další vývoj, a pozvednout výchovu a vzdělání naší mládeže na nový vyšší stupeň. Smyslem všech opatření na školském úseku je výchovu a vzdělání zlepšit, zvýšit její společenskou a tím i odbornou úroveň.

Když političtí pracovníci hodnotili na základě zkušeností zejména pracovníků z průmyslové a zemědělské výroby výsledky práce našich škol, tj. práci jejich absolventů v životě a v praxi, ukázalo se, že mají odborné, ideologické, charakterové i morální nedostatky, které pramení především (nikoli pouze) z toho, že výchovné a vzdělávací instituce, které naše společnost zřídila k tomu účelu, aby jimi řídila a ovlivňovala výchovu dorůstajících pokolení podle svých cílů a potřeb, tyto úkoly v plné míře neplní. A hlavní příčina je spatřována v izolovanosti všech našich škol od reálného života lidu. I školští pracovníci cítili, že zde není vše v pořádku, ale ve svých diskusích se zaměřovali spíše k organizačně formální stránce a nikoli k podstatě — ke změně obsahu, forem a metod výuky. Političtí činitelé, kteří každou situaci analysovali ze širšího pohledu, usoudili, že je to především obsah výchovy a výuky, její formy a metody, které musí být změněny, aby byl plně a do všech důsledků realizován cíl komunistické výchovy — rozvíjet všestranně a harmonicky osobnost každého dítěte a mladého člověka, poskytnout mu možnost všestranného rozvoje jeho schopností a připravovat jej co nejlépe pro život v komunistické společnosti. V dosavadní škole, i když jsme dosažení takového cíle proklamovali, zůstávala výchova naší mládeže ve skutečnosti jednostranná, převážně intelektuální. Avšak všestranná tvůrčí činnost lidí za komunismu dosáhne plného rozkvětu na základě spojení duševní a fyzické práce. Často-krát jsme o tomto problému hovořili, ale převážně jen z jedné (i když velmi důležité) stránky, totiž, že je třeba zvýšit kulturně technickou úroveň pracujících na úroveň pracovníků inženýrsko-technických a změnit sám charakter průmyslové a zemědělské práce. Problém má však i druhou stránku — přiblížit pracovníky intelektuální k fyzické práci. V komunismu bude nutné, aby se i každý intelektuální pracovník podílel (v určité míře) na práci ve výrobě. Tento princip spojení duševní a fyzické práce je tedy vysoce důležitý i z hlediska výchovy naší mládeže pro kterékoliv povolání. Proto princip organického sepětí výuky a výchovy s výrobní prací je úhelným kamenem žádané změny obsahu, forem a metod všech našich škol. Je samozřejmé, že tento princip bude na každém typu a druhu školy realizován specificky, účelně a přiměřeně věku dětí, podle bezprostředních konkrétních úkolů příslušného typu školy (např. jinak na 9-letce, jinak na 12-letce, na odborných školách,

v odborných učilištích, na jednotlivých vysokých školách apod.). Základní idea však zůstává stejná, spojení fyzické a duševní práce se vzájemně příznivě doplňuje a ovlivňuje, duševní práce oduševňuje práci fyzickou, činí ji účelnější a tvůrčí; fyzická práce nejen rozvíjí organismus, ale současně dává více potravy rozumu v přeneseném i přímém smyslu, je významnou podmínkou plodné duševní činnosti.

Je vám obecně známo, že člověk využívá tři prostředků poznání; 1. zkušeností všech předcházejících pokolení a jejich teoretického zevšeobecnění, 2. své osobní zkušenosti a svých osobních pozorování, 3. rozboru a shrnutí takto nově získané zkušenosti. Tyto tři prostředky poznání lze označit jim odpovídajícími pojmy: 1. kniha, nebo jiné formy sdělení zkušeností, 2. osobní společensky užitečná práce a osobní pozorování, 3. vlastní teoretické myšlení. V socialistické a komunistické společnosti chceme dosáhnout, aby každý člověk využíval po celou dobu svého života pokud možno všech prostředků poznání, i když se v jeho různých obdobích může měnit časový podíl zejména prvních dvou prostředků. V naší škole měl až dosud značnou převahu první prostředek poznání. Nikterak nechceme podceňovat význam osvojení všech základních a důležitých poznatků nashromážděných předcházejícími generacemi, ale při současném nutném prodlužování školního vzdělání je nezbytné, aby kniha a výklad učitelův byly ve větší míře než dosud doplňovány praktickou činností, aby si každý mladý člověk vytvořil přesvědčení, že práce v podmínkách socialistické společnosti je také škola, povinný prostředek výchovy a vzdělání.

Myslím, že nemusím zvlášť zdůrazňovat, že sepětí výuky s výrobní prací přiměřenou věku dětí bude mít velký význam pro politickou a morální výchovu mládeže. Sama fyzická práce, ale i její celá společenská organizace bude mít velký vliv na vytváření citových a volních vlastností mládeže, politických názorů, zkušeností atd., nehledě k tomu, že organické spojování fyzické a duševní činnosti urychlí proces odstraňování podstatných rozdílů mezi nimi i na venek. Tolik jsem chtěl říci k obecné (filosofické) podstatě celého problému. A tu se domnívám, že bez zřetele k tomuto principiálnímu hledisku nelze v budoucnu dobře rozvíjet svou práci a plnit své společenské poslání ani matematici a fyzikové na všech stupních a druhích škol a ve vědeckých institucích.

Dochází-li totiž nyní u nás, soudruzi, k revoluční přeměně obsahu našich škol, pak při této přeměně musí sehrát matematické a fyzikální disciplíny významnou roli. Již uplynulé údobí ve vývoji naší školy bylo charakterisováno mimo jiné zvýšením celkového podílu matematiky a přírodních věd, mezi nimiž fyzika byla na prvním místě, pokud jde o výuku na všeobecně vzdělávacích a odborných školách. Lze říci, že znakem naší školy bylo již od r. 1948 soustavné úsilí změnit tradičně humanitní ráz zejména vyšších tříd všeobecně vzdělávacích škol (přetrvávající z dob kapitalistické společnosti) — posílením cyklu disciplin matematických a přírodovědných. Projevilo se to jednak ve změně počtu hodin v učebním plánu i ve změně osnov a v náplni učebnic. Nechtěl bych však, abychom se při plnění úkolů přestavby školy, jak jsem je dříve uvedl, omezili na nějaké formální úvahy, abychom se začali dohadovat o počtu hodin. V tom není smysl změn. Je třeba, abychom se podívali na obsah matematiky a fyziky z hlediska úkolu těsnějšího sepětí školy se životem, spojením výuky s výrobní prací, abychom věcně a odpovědně posoudili dnešní funkci a poslání těchto předmětů v rámci disciplin jednotlivých typů škol, 9-letky,

12-letky, odborných škol a odborných učilišť. Návrhy pokusných učebních plánů všeobecně vzdělávacích škol, které zpracovávali naši pracovníci za pomoci odborníků a které se nyní již pro příští škol. rok znovu upravily v další propěch M a F na všech 12-letých středních školách, jsou v části všeobecně vzdělávacích předmětů budovány na dvou základních pilířích — na mateřském jazyku a na matematice; je to vyjádřeno nejen počtem hodin, ale i funkcí těchto dvou předmětů ve společenskovědných oborech a mezi předměty matematicko-přírodního cyklu. Z přírodovědných oborů je co do významu na prvním místě fyzika. Bude nyní nutno, abyste nám všichni vy, kteří jste sdružení v Jednotě, pomohli nejen radou, ale i aktivní spoluprací na tvorbě nových osnov a učebnic. Bude v první řadě nutné stanovit, co je nezbytný základ teoretických vědomostí i dovedností v M a F pro 9- a 12-letku z hlediska potřeb praxe a dalšího studia žáků a studentů na vyšších školách. Tento výběr bude třeba provést kriticky a rozumně. Přitom je třeba zdůraznit, že při přehodnocování těchto disciplin nestačí jen zřetel k vlastním výchovným a vzdělávacím úkolům M a F, ale že bude třeba zejména lépe a důsledněji než dosud přihlížet k jejich vztahům a funkci v polytechnickém vyučování a nově zpracovat jejich vztah k předmětu „výrobní práce“, kde — zvláště pokud jde o obory průmyslové výroby — značná část hodin teorie připadne M a F. Myslím, že si naši učitelé fyziky na středních školách dosud ani plně a do všech důsledků neuvědomují, jakou úlohu bude muset mít fyzika při spojení vyučování s výrobní prací. Vždyť právě typickým a velmi aktuálním úkolem vyučování fyziky na střední škole je vytvoření těsného sepětí mezi teorií a praxí, mezi fyzikálními zákony a jejich použitím v technice. To je cesta k překonání formalismu ve vědomostech žáků a zároveň k povznesení práce na vyšší úroveň. Proto bych si velmi přál, aby učitelé fyziky věnovali pozornost i teoretické složce předmětu „výrobní práce“, pomáhali pracovníkům z průmyslové výroby, jimž bude ve většině případů svěřen tento úkol, a spolupracovali s nimi.

Domnívám se dále, že bude třeba, aby členové naší Jednoty věnovali větší pozornost problematice výuky matematice a fyziky i na odborných školách a zejména se též věnovali školám, na nichž se vychovává naše dělnická mládež, tj. odborným učilištím a učňovským školám, tomuto 3. proudu škol 2. cyklu, jimž bude procházet většina naší mládeže. Významný pokus, který začneme provádět od počátku škol. roku 1959—60 na některých vybraných učilištích, dosáhnout postupně i na těchto školách úrovně úplného středoškolského vzdělání, zaslouží plné pozornosti a podpory našich členů. A zvláště pedagogické komise Jednoty by měly nyní urychleně rozvinout svoji činnost.

Soudružky a soudruzi!

Jsme si vědomi toho, že nové úkoly ve výuce matematice a fyziky budou vyžadovat i nových metod a zejména též vytvoření příznivých materiálních podmínek, především vhodných prostorů a nejmodernějších pomůcek a zařízení. K zajištění materiálních podmínek připravujeme v ministerstvu školství a kultury řadu materiálů (nové projekty výstavby škol, pavilonů pro polytechnické dílny, dokument o učebních pomůckách, vládní usnesení o materiálním zabezpečení výrobní práce, pomoc patronátních závodů atd.).

Nejdůležitějším činitelem je však učitel. Proto politické byro ÚV KSČ schválilo v březnu tr. zásady nového systému vzdělávání učitelů a dalšího vzdělávání učitelů. Považuji za správné informovat vás aspoň o některých z nich.

Máme-li pochopit zásady nové soustavy vzdělávání učitelů a ostatních

výchovných pracovníků, je opět třeba vidět jejich úzké sepětí s výsledky XI. sjezdu Komunistické strany Československa, který dal podnět k pronikavé organizační přestavbě celého našeho školství. Máme-li přiblížit naši školu životu lidu, organicky spojit vyučování a výchovu s výrobní prací, k tomu je třeba provést nejenom organizační změny v soustavě našeho školství a nově se zamyslet nad obsahem práce naší školy, ale i při změnách ve vzdělávání učitelů je třeba vycházet především z obsahové přestavby dosavadního stavu.

Proto i na školách vzdělávajících učitele bude položen důraz na organické spojení výuky s výrobní prací tak, aby práce v závodech, v dílnách, v jednotlivých zemědělských družstvech se stala organickou součástí vzdělávání učitelů všech stupňů. Půjde přitom nejenom o politicko-výchovný zřetel, ale i o odborné seznámení kandidátů učitelství s těmito výrobními obory, jejichž základům budou pak jako učitelé sami mládež vyučovat. Proto u učitelů fyziky, chemie, biologie a technických předmětů bude tato příprava prohloubena. Součástí učitelovy praxe ve větším rozsahu než dosud bude i praxe pedagogická, a to jednak průběžná, konaná v prvních letech studia a sledovaná a hodnocená vedením školy, na níž se učitel vzdělává, dále pak několikaměsíční souvislá praxe v posledním roce studia, kdy kandidáti učitelství budou již prakticky vyučovat na školách a budou při provádění této praxe sledování vedením školy, na níž budou vyučovat. Hodláme dosáhnout toho, aby v tomto posledním roce studia kandidát učitelství vypracoval svoji závěrečnou práci, v níž teoretické poznatky nabyté studiem spojí s jejich ověřením v souvislé praxi a předloží ji na závěr svého studia k obhajobě jako svoji závěrečnou práci diplomní. Kladných zkušeností, které jsme v těchto otázkách nabyli na jiných vysokých školách, chceme nyní využít i ve vzdělávání učitelů.

Součástí pedagogické praxe učitelů bude i praxe kulturně osvětová, která vedle toho bude i součástí kulturního života studentů ve škole, ve společenských organizacích a která se bude v přiměřeném rozsahu konat i o prázdninách.

Všechna tato nová opatření, kterými rovněž bude pozměněn obsah přípravy učitelů na nové úkoly, vyžadují, aby byly provedeny změny i v organizaci a metodách studia učitelů a aby studium bylo proti dosavadnímu stavu prodlouženo. Přitom je přirozené, že půjde o diferencovanou přípravu učitelů pro jednotlivé stupně a druhy škol a že může být v celém rozsahu realizováno jenom postupně podle kádrových a ekonomických možností. Novinkou v zásadách pro vzdělávání učitelů a výchovných pracovníků je i to, že se stanoví, že vychovatelé různých výchovných zařízení budou mít v zásadě učitelskou kvalifikaci, odpovídající stupni školy, pro které je příslušné výchovné zařízení určeno. To se týká družin mládeže, dětských domovů, pionýrských domů a internátních škol. Zatím co v družinách mládeže mohou působit učitelé bez zvláštní další odborné přípravy, počítá se s tím, že pro vychovatele v domovech a v internátních školách bude třeba speciální přípravy zkušených učitelů s několikaletou školní praxí. Této speciální kvalifikace nabudou učitelé studiem při zaměstnání.

Zásady řeší i způsob přípravy těch vychovatelů, kteří se zabývají na pracovišti mládeží v odborných učilištích a v učňovských střediscích — mistrů odborného výcviku. Zásady stanoví, že za mistry odborného výcviku jsou vybíráni vyučovní a v praxi osvědčení dělníci, kteří speciální kvalifikace nabudou ve zvláštní 2—4-leté odborné škole. Délka studia bude volena podle náročnosti pracovního oboru. Pedagogické studium získají mistři odborného výcviku studiem při zaměstnání.

V organizaci studia učitelů se pro nabývání a zvyšování učitelské kvalifikace klade zvláštní důraz na dálkové studium. Je tomu tak jednak proto, že při obecném zdůrazňování významnosti studia při zaměstnání je učitelské studium jedno z nejtýpějších, kde vytvořením řádných předpokladů je možno dosahovat velmi uspokojivých výsledků. V Československu pak je tomu i proto, že je pokrokovou, svého druhu národní vlastností našeho učitelstva touha neustále se i při práci ve škole vzdělávat, být v kontaktu s vysokoškolskými učiteli a snažit se dosahovat vyšší kvalifikace. Této snahy našeho učitelstva je využito především v organizační úpravě studia učitelů II. stupně.

Učitelé pro školy I. cyklu, to jest pro 1.-5. postupné ročníky (národní škola) a 6.—9. postupné ročníky základní 9-leté školy budou vzděláváni na 3-letých až 4-letých pedagogických institutech. Budou navazovat na úplnou střední školu nejen 12-letou, ale i odbornou, případně na odborné učiliště a budou i do nich přednostně přijímáni uchazeči s praxí ve výrobě. Studium bude po první dva roky společné a vybudováno tak, aby poskytovalo vyšší odborné a pedagogické vzdělání pro učitelství na I. i II. stupni. V pedagogických a psychologických oborech půjde v těchto prvních dvou letech o to, aby se učitel seznámil s problematikou příslušného vědního oboru, jak se dotýká všech dětí, celé povinné školní docházky, na příklad o psychologii dětí školního věku, o společné pedagogické otázky I. a II. stupně apod.

Po dvouletém společném vzdělávání dojde k odborné specializaci:

a) v dalším jednoletém interním studiu odborně zaměřeném k vyučování v 1.—5. postupném ročníku základní devítileté školy,

b) v dalším dvouletém interním vysokoškolském studiu podle aprobačních předmětů, odborně zaměřeném na vyučování v jednotlivých předmětech třípředmětových aprobačních skupin, podle nichž bude učitel vyučovat v 6.—9. postupném ročníku základní devítileté školy.

Nový obsah 9-leté školy, který bude charakterisován i zaváděním nových předmětů, jako je práce v dílnách, práce na školním pozemku, občanská výchova, vyžaduje, aby pro tuto větší šířku naší nové školy byl i odborně ve větší šíři než dosud připraven učitel a mohl při třech předmětech své aprobační skupiny se na všech školách odborně uplatnit a kvalifikovaně vyučovat.

Proto dosavadní dvoupředmětové aprobační skupiny budou rozšířeny o další předmět, přičemž se dodržuje zásada, aby předměty práce v dílnách a práce na školním pozemku doplňovaly především aprobační skupiny přírodovědných a technických oborů a předmět občanská výchova doplnil dosavadní aprobační skupiny svým zaměřením převážně humanitní.

Rovněž pedagogické instituty, které budou zřízeny od 1. září tr. v každém krajském městě (v oblasti KNV Praha v Brandýse n. Lab., v oblasti KNV Bratislava v Trnavě) jsou zařízení krajská, tj. krajsky plánovaná a vydržovaná, i s krajskou působností pokud jde o přijímání kandidátů učitelství a rozmisťování absolventů podle potřeb příslušné krajské oblasti. Přitom bude mít na přechodnou dobu studium učitelů I. stupně na pedagogických institutech ještě charakter odborné přípravy, nikoli přípravy vysokoškolské. V další perspektivě nabude i toto studium charakteru vysokoškolského studia, tak jako již nyní příprava učitelů pro II. stupeň na pedagogických institutech je vysokoškolské studium. Proto také pedagogické instituty již v prvních dvou ročních budou pracovat převážně vysokoškolskými formami studia, konáním přednášek pro celý ročník, pořádáním seminářů a diskusí, organisováním práce v laboratořích a podobně. V těchto věcech, které souvisí s vědeckou

prací pedagogických institutů, budou řízeny ministerstvem školství a kultury, které zajistí, aby všechny ostatní vysoké školy, především university, poskytovaly pedagogickým institutům kádrovou, metodickou a vědeckou pomoc.

Nově se pak stanoví, že zvýšená potřeba učitelů II. stupně bude zajišťována tříletým dálkovým vysokoškolským studiem rovněž na pedagogických institutech. Do tohoto studia budou přijímáni absolventi učitelského studia pro školy národní a to zpravidla po dvouleté učitelské praxi na prvním stupni. Přitom bude uplatňována tendence, aby se počet dálkově studujících zvyšoval tak, aby postupně forma interního studia pro II. stupeň zanikla. Realisace této zásady bude ovšem vyžadovat vytvoření řady nových předpokladů pro zajištění úspěchů v dálkovém studiu a zvláště pak vypracování nového obsahu i nové organizace dosavadního dálkového studia. Tímto vědeckým a metodickým řízením, stanovením nového obsahu, přepracováním nových forem studia, hodnotících zřetelů a podobně je pověřen Ústav dálkového studia pro studium učitelů při Karlově universitě v Praze a Komenského universitě v Bratislavě, který své návrhy předloží ministerstvu a pověřenectvu školství a kultury, aby po projednání byly závazné pro všechny pedagogické instituty. Stojí jistě za zmínku, že přípravou Ústavu dálkového studia učitelů při Karlově universitě byl pověřen matematik s. doc. Kraemer, který řešení otázky dálkového studia učitelů věnoval značnou část své činnosti na VŠP a dosáhl přitom značných úspěchů. Při všech pedagogických institutech se vytvoří konsultační střediska dálkového studia. Vyučování v konsultačních střediscích (přednášky, semináře, vedení laboratorních kursů aj.) budou obstarávat vyučující z pedagogických institutů, neboť pedagogické instituty se v převážné většině krajů vytvoří z dosavadních vyšších pedagogických škol. Pokud v některých pedagogických institutech takoví odborníci nebudou, budou přednášky obstarány učiteli z nejbližšího pedagogického institutu nebo z nejbližší university. Počítá se ovšem s tím, že činnost konsultačního střediska bude celotýdenní, nikoli jako tomu bylo až dosud jen o sobotách a nedělích. K tomu bude třeba, aby vedoucí konsultačního střediska, kterým bude zástupce ředitele pedagogického institutu, zajistil takový rozvrh práce na středisku, aby se postupně během týdne příslušné počty dálkově studujících mohly ve středisku vystřídat. Dálkově studujícím bude pak třeba upravit rozvrh na školách tak, aby mohli do střediska pravidelně dojíždět, případně na malotřídních školách získat za ně náhradu. Způsob této náhrady projedná ministerstvo školství a kultury s příslušnými krajskými národními výbory. Rovněž otázky nových podmínek dálkově studujících učitelů a případné úlevy, které jim budou během studia poskytnuty, budou nyní projednány s příslušnými institucemi a orgány státní správy.

Dále bylo stanoveno, že učitelé druhého cyklu (tj. pro 10. až 12. ročníky střední školy, učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů na školách odborných a odborných učilištích) budou vzděláváni na universitách; učitelé výrobní práce v 10.—12. postupném ročníku střední školy, učitelé odborných předmětů na odborných školách a v budoucnu též na odborných učilištích budou vzděláváni na vysokých školách technických, zemědělských a ekonomických.

Pedagogickou průpravu si budou učitelé odborných předmětů doplňovat zpravidla dálkovým nebo večerním studiem na školách, které tím budou pověřeny.

Vzdělání učitelů pro školy II. cyklu bude zpravidla pětileté.

Pokud jde o rozmístění učitelů a zajištění odborné výuky na jednotlivých

stupních, byla přijata zásada, že učitelé, kvalifikovaní pro školy II. cyklu, nabývají též v příslušném oboru kvalifikaci pro 6.—9. postupný ročník základní devítileté školy, aby si mohli odborně doplnit svůj úvazek v příslušném rozsahu.

Byla přijata ještě řada dalších opatření, týkajících se převážně rozšíření a zvyšování kvalifikace učitelů v činné službě. Z nich nejvýznamnější je, že k soustavnému doplňování odborných znalostí opět především učitelů II. stupně bude vybudován systém postgraduálního odborného studia, které zajistí soustavné informování učitelů o nejnovějších výsledcích vědeckého bádání a technického rozvoje, mající vztah k příslušnému oboru pedagogické a výchovné činnosti učitelů. V první etapě půjde o postgraduální studium učitelů přírodních a technických věd a učitelů pro předmět „základy výroby“. Očekáváme, že v postgraduálním studiu budou učitelům přednášet přední vědečtí a pedagogičtí pracovníci vysokých škol, akademií věd, výzkumných ústavů a průmyslových závodů.

Soudruzi a přátelé!

Uvedl jsem jen nárys učitelského systému, jak bude postupně od příštího školního roku uváděn v život. Budou však v nejbližších letech některé problémy, při jejichž řešení budou muset členové Jednoty rovněž aktivně pomáhat. V souvislosti s uskutečněním 9-leté školní docházky během tří let bude velká potřeba učitelů v 6.—9. postupném roč. uspokojována přesunem učitelů z I. stupně. Vzroste tím nekvalifikovanost, která se jistě projeví především v M—F. I když budou tito učitelé zavázáni, aby získali kvalifikaci formou nového dálkového studia, bude nutno individuální pomocí těmto učitelům ze strany odborníků zajistit pokud možno dobrou úroveň výuky M a F. Zde právě mohou sehrát členové Jednoty významnou roli. Bylo by správné, abyste přicházeli se svými náměty i pokud jde o formy postgraduálního studia, protože sami jako odborníci z praxe znáte nejlépe bolesti a potíže i potřeby učitelů. Všechny vaše náměty budou zhodnoceny a zváženy jak při vypracovávání nové soustavy dálkového studia, tak pokud jde o systém postgraduálního školení učitelů M a F. Je přirozené, že zde budou muset významnou roli sehrát zejména naše vysoké školy.

A tak z tohoto, třebaš jen letmého pohledu je dobře patrné, že ještě mnoho odpovědné práce nás čeká při dovršování socialistické výstavby a při dovršování kulturní revoluce v naší vlasti. Spolu s dělnickou třídou za moudrého vedení KSČ přetváříme společnost a vytváříme z Československa lákavý příklad pro všechno pokrokové lidstvo západního kapitalistického světa. Vyslovuji přesvědčení, že i Jednota čs. matematiků a fysiků a její členové budou na svých pracovištích a svým podílem znásobeným láskou a oddaností k naší krásné vlasti pomáhat historickému dílu socialismu a komunismu.